

LIBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Curham, Siobhan

Povestitoarea de la Auschwitz / Siobhan Curham ;
trad. din lb. engleză de Miruna Andriescu. - București :

Librex Publishing, 2024

ISBN 978-606-8998-83-1

I. Andriescu, Miruna (trad.)

821.135.1

Editor: Denisa Nicoară

DTP: Ciprian Butnaru

Corector: corectura.ro

Copyright © Siobhan Curham, 2023

First published in Great Britain in 2023 by

Storyfire Ltd trading as Bookouture.

Cover design: Lisa Horton

LIBREX PUBLISHING

Str. Episcopul Radu, Nr. 30, București

redacție: 0723 193 019

comenzi@librex.ro

www.librex.ro

Toate drepturile asupra ediției în limba română aparțin
editurii Librex Publishing.

Copyright ©2024 Editura Librex Publishing.

SIOBHAN CURHAM

POVESTITOAREA DE LA AUSCHWITZ

*Traducere din limba engleză
de Miruna Andriescu*

Librex Publishing,
2024

PROLOG

Orice poveste valoroasă își îngenunchează protagonistul, în cele din urmă. Ca povestitoare profesionistă, știu lucrul acesta – *am făcut-o* în toate romanele pe care le-am scris. Apoi, desigur, eroul găsește o putere pe care nu știa că o are și care îl ajută să se ridice pentru ultima oară și să răpună dragonul metaforic. Pe când stau întinsă pe priciul meu, în acel loc uitat de Dumnezeu, la capătul liniei de cale ferată, la capătul umanității, ascultând cum gardienii de afară strigă cuvintele pe care am ajuns să le urăsc – *Raus! Schnell!* – știam că am ajuns în acel moment din povestea vieții mele. Ultima întorsătură șocantă, noile profunzimi sondate de cruzimea lor mă făcuseră să îngenunchez, dar nu voiam să mă mai ridic. Voiam să zac acolo, până ce tot ceea ce mai rămăsese din pielea și oasele mele s-ar fi dezintegrat, iar eu aș fi căzut ca un praf printre scândurile priciului, pe pardoseală. Nu mai aveam nimic, *nimic*, niciun motiv pentru care să-mi mai caut în profunzimile ascunse o putere pe care nu știam că o aveam. Și totuși...

Pe când mă gândeam să mă dau bătută, mi-au venit iar în minte cuvintele lui Tomasz: „Când toate acestea vor lua sfârșit, tu vei putea spune lumii ce ne-au făcut. Ai putea pune totul într-o carte”. Când îmi spusese asta la începutul războiului, nu știam ce însemnătate vor ajunge să aibă

cuvintele lui; ce anume ne vor face, ce le vor face oamenilor pe care îi iubeam. Acum ceva începea să se aprindă în mine, o scânteie de furie față de nedreptatea aceasta atotcuprinzătoare. De ce să scape fără să dea socoteală?

De departe s-a auzit plânsetul unui copil și imediat m-am dus cu gândul în trecut, în acel moment cumplit când lumea mea se prăbușise și am căzut în genunchi. Dar de ce să se încheie acolo povestea mea? Germanii puseseră capăt deja atâtor povești mult prea devreme. Mi-a mai venit un gând: oare un om chiar moare cu adevărat dacă povestea lui trăiește? Poate că trupul său dispare, dar spiritul său este transpus în folclor și este readus la viață de fiecare dată când i se spune povestea.

Simțeam cum mi se încorda în burtă hotărârea, ca un ghem dur, rece. Dacă aș supraviețui ca să povestesc ce s-a întâmplat aici, nu doar aș spune lumii ce ne-au făcut acești monștri, ci i-aș readuce la viață pe cei pe care-i iubeam. Toată înțelepciunea, complexitățile, pasiunile și dragostea lor ar continua să existe. Mi-am privit trupul firav, oasele care ieșeau prin pielea subțire ca hârtia, pișcată de purici. Într-un moment de absolută claritate mentală, mi-am dat seama că povestea mea nu se putea încheia acolo. Trebuia să supraviețuiesc. Trebuia să le spun poveștile, ca să poată exista și ei în continuare. Trebuia să împărtășesc darurile incredibile pe care mi le făcuseră, ca și alții să aibă de câștigat de pe urma lor. Tresărind din cauza durerii chinuitoare din șold, m-am ridicat încet.

1

Octombrie 1940, Paris

Mi-am dat seama că nu era în ordine ceva imediat ce am sosit la Café de Paix și l-am văzut pe editorul meu, neînduplecatul Anton Janvier (cum era descris adesea în *Paris Journal*), analizând meniul cu atenția concentrată a unui detectiv care caută indicii. Anton mâncase la Paix în cea mai mare parte a vieții lui adulte, uneori lua și micul-dejun, și prânzul, și cina aici. Știa meniul pe de rost, *niciodată* nu avea nevoie să-l vadă înainte să dea comanda.

Alte amănunte care arătau că nu era bine ceva erau cercănele lui și părul, de obicei pieptănat pe spate, ale cărui șuvițe cărunte fluturau acum în adierea vântului. De obicei, când luam prânzul cu Anton, îl găseam la masa lui preferată de afară, băuse deja jumătate de Beaujolais, admirând clădirea Operei de vizavi. M-am uitat către Place de l'Opéra și m-am stăpânit să nu tresar văzând soldații germani mărșăluind, cu cizmele lor lustruite lucind în razele aurii ale soarelui de toamnă. Era oare de mirare că Anton stătea cu umerii aduși și că avea fruntea încruntată? De când naziștii ocupaseră îndrăgitul nostru oraș, în iunie, probabil că toți parizienii aveau măcar un rid în plus pe

frunte. Poate că motivul pentru care Anton părea atât de îngrijorat n-avea de-a face cu mine. Să sperăm... Dar, chiar de-ar fi fost așa, aveam un plan B. Era un plan excelent, chiar dacă asta era doar opinia mea.

Am inspirat, mi-am netezit părul proaspăt coafat și m-am străduit să-mi imprim pe chip o expresie optimistă îndrăzneată, sfidătoare.

— Bună ziua, dragă prietene! l-am salutat cum aveam obiceiul, apropiindu-mă de masă.

Anton a lăsat meniul și s-a ridicat să mă salute, dar am observat cum cuta de pe frunte i s-a adâncit, apoi s-a silit să zâmbească.

— Claudette! a exclamat el și m-a pupat pe obraji.

Îngrijorarea mea a sporit. Nu-mi spusese pe numele întreg de ani buni. Imediat ce romanul meu de debut, *Aventurile lui Aurélie*, devenise un bestseller, Anton și cu mine deveniserăm cei mai buni prieteni și a început să-mi folosească porecla din copilărie, Etty. Asta se întâmplase cu șapte ani în urmă, timp în care mai scrisesem patru romane despre Aurélie, fiecare amplificând succesul celor anterioare. Femeile din Franța îmi îndrăgisera eroina dansatoare și îi urmăreau cu interes aventurile. Asta fusese însă înainte de sosirea nemților, care începuseră să interzică unele cărți de anumiți autori.

— Ce mai faci? m-a întrebat Anton când ne-am așezat. Sticla de vin din fața lui era aproape goală.

— Sunt bine – i-am răspuns. Tu?

— Așa și așa.

A ridicat din umeri și am observat că sacoul lui de catifea albastră îi cădea mai larg pe umeri. Chiar și un bon vivant ca Anton, care încă își permitea să mănânce la restaurant,

fusese afectat de raționalizarea alimentelor, introdusă în septembrie. Nemții hotărâseră că francezii puteau comanda un singur aperitiv, un fel principal și o bucată de brânză, când mâncau în oraș. O singură bucată de brânză! Sunt om, nu șoarece! tunase Anton când auzise așa ceva, aparent nereușind să înțeleagă un viitor care n-ar fi inclus consumul de două ori pe zi al unui asortiment de brânzeturi.

A venit un chelner și Anton a comandat iahnie cu cârnați – tocana de vițel, felul său preferat dinainte, se numărase printre victimele ocupației. Eu am luat supă de ceapă, preferata mea, care deocamdată fusese scutită de persecuție, din fericire.

— Am o veste bună! am spus eu veselă.

— Da? S-a aplecat spre mine și a continuat cu voce joasă. Pleci din Paris?

— Cum? Nu!

Când germanii începuseră să se îndrepte spre Paris, mulți fugiseră din oraș, inclusiv dragul meu vecin Levi, care locuia în apartamentul de sub mine. Mă implorase să plec împreună cu el, dar refuzasem. Muncisem atât de mult pentru apartamentul meu de pe splaiul stâng al Senei, nu voiam să renunț la el pentru nimeni, în ultimul rând pentru Hitler și acoliții lui!

— Oh! Anton s-a lăsat pe spate, dezamăgit.

— Am terminat prima variantă a Cărții a Cincea. Mi-am dat seama în sfârșit ce să fac cu următorul acela enervant al lui Aurélie... Am făcut o pauză, ca să obțin un efect de suspans. Moare înecat într-o cuvă cu porridge lipicios, în bucătăria Hotelului Ritz.

Speram că Anton va izbucni în râs, dar tristețea de pe chipul lui s-a adâncit.

— Am o veste – s-a bâlbâit el, luând sticla și punând în paharul meu ce mai rămăsese în ea.

— Da? mi s-a chircit stomacul. După expresia lui gravă, nu era genul de veste pe care eram obișnuită s-o aflu de la el, de obicei despre vânzări de carte care depășiseră toate așteptările.

S-a aplecat din nou spre mine și a aruncat o privire în stânga și în dreapta înainte să continue.

— E vorba despre noul statut instituit de guvern – *Le Statut des Juifs* – mi-a șoptit el.

Mi s-a zbârlit părul de pe ceafă. De când aflasem despre îngrozitorul statut care le interzicea evreilor să practice anumite profesii, începusem să simt cum groaza pornește să sălășluiască în mine. Oare cel mai crud coșmar putea deveni realitate?

Nu uita de planul B! mi-a amintit vocea mea interioară. *Nu uita de spiritul întreprinzător care te-a adus aici – din mahalalele Marsiliei în inima Parisului literar. Același spirit poate păcăli cu ușurință guvernul nostru trădător!*

— Îmi pare foarte rău – a continuat el, privind în jos, spre fața de masă. Nu mai avem voie să-ți publicăm cărțile.

Mi s-a pus un nod în gât. Când Anton îmi propusese primul meu contract de publicare, totul se schimbaseră. Să devin autoare fusese ca și cum aș fi primit cheile unui regat magic, aflat la ani-lumină de lumea în care copilărisem. De când îmi apăruse romanul de debut, viața mea se derulase în paralel cu aceea a eroinei mele ficționale, Aurélie, într-un exemplu minunat al vieții care imită viața – era imposibil să le deosebesc, destinele noastre erau foarte strâns legate între ele. Gândul că asta mi se va lua aproape îmi depășea puterea de înțelegere. Nu urma să-mi pierd doar cariera, ci și identitatea.

— Îmi pare foarte rău – a spus el. În cele din urmă, a ridicat privirea și am văzut că ochii lui căprui erau plini de lacrimi.

— Nu-i nimic – am răspuns eu, senină. Bănuisem că legile lor stupide ar putea fi o problemă, așa că am un plan inteligent...

Am făcut o mică pauză și m-am rugat în gând ca planul meu să fie aprobat.

De acum și până ce germanii vor fi învinși, voi scrie sub pseudonim. M-am gândit la Edith London. Edith, ca omagiu adus cântăreței mele favorite, Vrăbiuța, iar Londra, pentru că mereu mi-am dorit să merg acolo. Aici m-am silit să zâmbesc. Visez să iau ceaiul după-amiază la Fortnum și Mason și să merg cu un taxi negru. Și vreau să aud un londonez autentic cum spune: „Bine, bătrâna mea olandeză”. Îmi dădeam seama că vorbea gura fără mine, dar mă temeam să mă opresc, ca nu cumva Anton să-mi respingă ideea. E o formă de alint – am adăugat eu, văzând că era nedumerit.

— Ce anume?

— Bătrâna mea olandeză. Așa le spun londonezii soțiilor lor.

— Vrei să te căsătorești cu un londonez?

— Nu! Vreau doar să-i aud vorbind.

Am început să-mi fac de lucru cu marginea șervetului, frustrată de faptul că discuția luase o întorsătură nedorită.

— Cum ți se pare ideea mea cu pseudonimul?

Îi așteptam răspunsul, neîndrăznind să respir. Să scriu sub alt nume fusese singura soluție care îmi trecuse prin minte când anticipasem că s-ar putea întâmpla așa ceva. Dacă refuza, nu știam ce voi face.

Spre groaza mea, a clătinat din cap.

— Cum vom explica faptul că, brusc, altcineva scrie cărțile cu Aurélie?

— Am putea suspenda seria până se termină războiul – i-am răspuns eu, încercând să nu mă gândesc la tot efortul depus pentru a termina prima variantă a celei de-a cincea cărți.

Mă așteptasem să spună asta când i-am propus planul meu, așa că, oricât de mult mă durea, eram dispusă să suspend seria. Eram dornică să fac orice, atât timp cât însemna că puteam continua să scriu.

— Aș putea scrie ceva complet nou. L-am privit plină de speranță. Te rog!

— Îmi pare rău, pur și simplu e prea periculos. Și-a pus mâinile peste mâna mea, pe masă. Își rosea unghiile.

Trebuie să renunți la scris o vreme, Claudette. Trebuie să pleci de aici. Am cunoștințe. Te pot ajuta să ajungi în zona liberă.

Nu m-am putut abține să nu pufnesc revoltată. Părțile neocupate ale Franței erau poate libere de dominația nazistă directă – cel puțin deocamdată –, dar era cât se poate de clar că prim-ministrul nostru, mareșalul Pétain, era marioneta lui Hitler. La urma urmei, nu el alcătuisese statutul acesta atât de răuvoitor la adresa evreilor francezi?

— Dar nu vreau să fug.

Mi-am tras mâna din mâinile lui Anton și am luat o înghițitură de vin. Era acru ca oțetul, mi-a ars gâtlejul.

— Va fi tot mai rău – a șoptit el. Te rog, lasă-mă să te ajut!

— Dar evreii care nu pot fugi? I-am privit sfidătoare. Nu le voi întoarce spatele semenilor mei.

Adevărul era că nu mai pusesem piciorul într-o sina-

gogă de ani buni, de când tata mă bătuse ultima oară și fugisem la Paris. De atunci făcusem totul ca să-mi uit originile, nu mai respectasem tradițiile și ritualurile, însă acum, când eram persecutată pentru originea mea, în sinea mea se consolida un simț aprig al loialității.

Anton i-a făcut semn chelnerului să mai aducă vin.

— Mă gândeam eu că s-ar putea să fii încăpățânată.

— Nu-i vorba că-s încăpățânată, ci...

N-am reușit să continui. Cum să-i fi explicat ce efect ar fi avut asupra mea fuga de tot ceea ce construise? Anton provenea dintr-o familie bogată, iar succesul editurii sale nu făcuse decât să-i sporească averea. Nu știa ce însemna să te naști fără nimic, să fii bântuit de teama că într-o bună zi vei ajunge iar în acea situație. Apoi mi-a venit o idee cumplită:

— Dacă nu vei publica a cincea carte, vrei să-ți înapoiez avansul?

Spre ușurare mea, a clătinat din cap:

— Nu, sigur că nu.

Tot era ceva. Din fericire, nu cheltuisem toți banii, iar când provii dintr-o familie săracă ai avantajul că știi cu siguranță să fii chibzuit.

Am tăcut o vreme; priveam spre clădirea Operei. Anton, expert în bârfe literare, spunea că Oscar Wilde, căruia îi plăcea mult să vină la Café de la Paix, a avut cândva impresia că vede un înger, când sta la aceeași terasă. S-a dovedit a fi reflexia uneia dintre statuile aurite de pe clădirea bogat ornamentată. Poate că Wilde băuse nițel prea mult absint. Când Anton îmi povestise prima oară asta, mi se păruse comic și eram entuziasmată că mergeam pe urmele unui astfel de titan literar sau că beam în același

loc cu el, însă acum amintirea aceasta mă lăsa rece. Părea cumva simbolică pentru ceea ce se întâmplase cu acest oraș măreț. Nimic nu mai era cum părea, orice indicii ale vieților noastre anterioare erau doar fantomatice.

Un chelner ne-a adus mâncarea și încă o sticlă de vin. Am luat lingura și am atins pesmetul care plutea pe suprafața supei. Un luci uleios sclipea pe brânză și simțeam că mi se face greață.

— Te rog să te bazezi pe mine, dacă ai nevoie de ceva – a spus Anton, punându-și șervetul la gât.

— Mulțumesc – am șoptit, gustând supa.

Poate că era din cauza proastei mele dispoziții, dar nu avea deloc gustul savuros sau de carne, ca de obicei. Am simțit că-mi vin lacrimi în ochi.

— Nu mi-e foame – am spus eu și am împins bolul. Ar trebui să plec.

— Ety, te rog! mă privea Anton rugător.

— Are un gust groaznic – am spus eu amărâtă. Nu are deloc gust de vită, se simte.

S-a uitat la mine uluit, pe când mânia mea se întetea, dincolo de șocul năucitor. De ce mă invitase aici să-mi dea vestea? Acum, cafeneaua care fusese locul atâtor amintiri vesele urma să-mi rămână pe veci în memorie drept locul unde speranțele și visurile mele se prăbușiseră. Ar fi trebuit să mă cheme la editură – asta dacă nu cumva... Poate n-a vrut ca o evreică să fie văzută intrând acolo. Cuvintele de pe posterele care împânziseră tot Parisul, ca iedera otrăvitoare, mi-au revenit în memorie: *Dușmanul nostru este evreul.*

— E dezgustător! am răbufnit eu, ridicându-mă.

— Ety! s-a ridicat și el, luându-și șervetul de la gât. Nu știu ce să spun.

M-am uitat la vechiul meu prieten, mentorul meu, singurul om în care credeam că pot avea încredere să mă ajute în cariera mea literară.

— Nu e totuna fără supă de vită – am îngânat eu, apoi m-am întors cu spatele și am plecat în grabă, cu lacrimile șiroind pe obraji.

Octombrie 1940, Paris

Am reușit cumva să-mi revin destul de repede și să ajung acasă. Apartamentul meu de lângă râu, cu ferestrele sale lungi, din mai multe panouri, și tavane înalte era primul loc unde mă simțisem cu adevărat acasă. Precum Café de la Paix, era ca un muzeu cu amintiri adunate cu drag – oriunde mă uitam, îmi aminteam de conversații minunate, de cine vesele și de întâlniri pasionale. În cei cinci ani de când locuiam aici, devenise acel acasă la care visasem de mică, o locuință plină de cărți, obiecte și vechituri interesante, și aparate radio în fiecare încăpere, astfel încât mereu aveam muzică pe care să dansez. Mai presus de toate, creasem un refugiu de lume – antidotul perfect pentru casa ororilor în care copilărisem.

Pe când urcam pe scara lată de piatră, spre etajul întâi, teama mi se accentua. Cum aveam să-mi permit să mai stau aici fără contractul cu editura? Ultimul avans primit îmi va ajunge doar pentru o vreme, chiar dacă eram maestră în economisire. Am intrat și m-am dus direct în living, în locul meu preferat pentru meditație – pervazul ferestrei, care dădea spre râu. M-am așezat și am luat în

brațe o pernă de catifea. Oare vecinul meu, Levi, făcuse bine că plecase? Mi-era tare dor de târșăitul ușor al pașilor săi deasupra tavanului și de sunetele pianului său, care intrau pe fereastra deschisă, odată cu briza.

M-am uitat spre living și, preț de o clipă, am auzit ecoul fantomatic al discuțiilor, râsetelor și muzicii de la petreceri. Privirea mi s-a oprit asupra mașinii de scris, aflată pe biroul din fața celeilalte ferestre. Manuscrisul celei de-a cincea cărți cu Aurélie era așezat cu grijă lângă ea. Pe când mă gândeam la toată truda așternută pe pagină – toate planurile și schimbările de planuri ca să-l fac pe ultimul ei iubit să pară dur, dar demn de a fi iubit –, mă cuprindea disperarea.

M-am apropiat de birou, am luat manuscrisul și l-am frunzărit, uitându-mă pierdută la miile de cuvinte atent bătute la mașină. Când eram mică, mă minunam din cale-afară de modul în care literele convenite se orânduiau, formând cuvintele convenite, care aveau puterea de a crea lumi cu totul noi. Acum însă, cuvintele mele păreau doar niște semne fără noimă pe care nimeni nu va ajunge vreodată să le citească.

Brusc, liniștea a fost întreruptă de agitație; am auzit voci de bărbați pe holul de la parter. Mi-a înghețat sângele în vine, auzind pasul ferm al cizmelor de piele care urcau scările. Erau soldați germani. Oare veneau după mine, să-mi spună că nu mai puteam fi scriitoare, fiindcă comisesem fărădelegea de a mă fi născut evreică?

Dar cizmele au trecut de ușa mea și au mai urcat un etaj. M-am făcut mică, auzind un zgomot răsunător deasupra, apoi cizmele care bubuiau deasupra tavanului. Am ridicat privirea, încercând să-mi închipui ce făceau în apartamentul

lui Levi. După câteva minute, i-am auzit pe unii dintre ei cântând un cântec german, pe când coborau scările.

M-am lipit de peretele de lângă fereastră și m-am uitat afară. Lângă clădirea noastră oprise un camion militar, iar un soldat pune în el unul dintre tablourile lui Levi. Am simțit că mi se încleștează gâtul. Colecția de artă a lui Levi era mândria și bucuria lui. Când mă invitase prima oară la el acasă, să bem un cocktail, mi-o prezentase cu toată iubirea unui tată care își prezintă copiii. Nu am fost căsătorit niciodată – mi-a spus el, înainte să ia o înghițitură de kir royale. Apoi mi-a povestit amintiri minunate din viața lui de pianist de concert; obișnuia să cumpere câte o operă de artă din fiecare oraș pe care îl vizita. Poveștile acestora mi se păreau chiar mai interesante decât tablourile în sine – mai ales când îmi spusese cum dăduse un recital privat de pian în schimbul unui Rembrandt. Iar acum acești porci naziști le luau fără niciun scrupul! Am tresărit când alt soldat a mai pus un tablou în camion, fără să-i pese că putea fi opera unui mare maestru.

S-a dovedit însă că germanii nu voiau doar operele de artă ale lui Levi. În următoarele ore m-am uitat cum au umplut camionul cu toate bunurile lui, luând până și așternuturile, și oalele. Când i-am văzut punând balansoarul lui drag în camion, era să-mi ies din fire, îmi venea să fug jos și să mă reped la ei. Ceea ce făceau nu era motivat doar de lăcomie; păreau că încearcă să șteargă orice dovadă că Levi existase vreodată.

Când a plecat camionul, în cele din urmă, am privit în jur la obiectele mele. La fel ca tablourile lui Mozart, fiecare lucrușor din încăperea avea o poveste. Bustul lui Mozart, degradat, cu o singură ureche, care mă înduioșase la un talcioc, mașina

de cusut veche pe care o foloseam ca suport pentru colierele mele, gramofonul care fusese centrul atâtor petreceri, dragul meu aparat de radio Art Deco din anii '20. Apoi am zărit păpușa Aurélie, într-un costum de paiete roșii, în picioare, cu brațele întinse, de pe șemineu. Anton o comandase pentru mine când al treilea roman al meu devenise instantaneu un bestseller. Până acum, păpușa fusese un simbol amuzant a tot ceea ce realizasem, dar rânjetul ei pictat părea să mă provoace, amintindu-mi de tot ceea ce îmi fusese furat. Înfuriată, m-am repezit la ea și am înșfăcat-o, apoi am coborât scările în goană și am ieșit din clădire.

Soarele dispăruse dincolo de o adunătură de nori cenușii, umflați, iar aerul nemișcat mirosea a ploaie ce stă să cadă. Am simțit o energie nestăvilă curgându-mi prin vene, cum nu mai simțisem din ziua în care fugisem de acasă. Cum îndrăzneau naziștii să dea buzna în țara noastră și să ne jefuiască de tot ce aveam? Cum îndrăzneau să ne spună unde puteam lucra și unde nu? De ce Anton nu fusese de acord cu planul meu? De ce nu mă putea lăsa să continui să scriu sub pseudonim?

Trebuia să nu mă mai gândesc la el. Trebuia să nu mă mai gândesc la Aurélie. Nu mă mai puteam baza pe niciunul dintre ei.

M-am dus pe pod și, fără ezitare, am aruncat păpușa în apa întunecată.

Imediat ce am auzit plescăitul, mi-a părut rău. Cum de fusesem atât de crudă cu propria mea creație literară? Cum o putusem arunca în mormântul de apă? Ce se întâmpla nu era din vina ei. Mă scosese din sărăcie, mă ferise de greutate. Așa îmi arătam recunoștința? Nu eram cu nimic mai bună decât un neamț nesimțitor.